

הסדר הקבע: כלכלה אחת או שתיים?

אריה ארנון*

הדיון הראשון על ההיבטים הכלכליים של הסדר הקבע בין ישראל והפלסטינים שהתקיים לאחרונה אצל ראש הממשלה, חשף מחלוקת חשובה. מצד אחד התייצבו הדוגלים בהמשך השילוב בין המשק הישראלי והפלסטיני ומצד שני אילו המחייבים הקמת גבולות כלכליים בין שני המשקים. לכאורה, ויכוח זה הינו פחות דרמטי וטעון מהמחלוקות האחרות על הסדרי הקבע (פליטים, ירושלים, מים), אך להכרעה שתידרש משמעות מרחיקות לכת.

לויכוח על עיצוב היחסים הכלכליים במרחב הגיאוגרפי שבין הים והירדן שורשים ארוכים. זכורה המחלוקת הפנימית בישראל מיד לאחר 1967, בין מחנה השילוב בראשות שר הביטחון דאז, מר משה דיין ובין מחנה שימור הגבולות בראשות שר האוצר דאז, מר פנחס ספיר. הויכוח הוכרע בשנות ה-70 לטובת השילוב, אשר תאם, לפחות לדעת מי שקבעו, אינטרסים ישראליים. לאינטרסים הפלסטיניים לא היה אז ייצוג בויכוח. הן העבודה של פלסטינים בישראל והן התלות הכרוכה בגירעון הנמשך במאזן התשלומים, היו פועל יוצא של ההחלטה הישראלית לשלב, אשר לא דאגה לפיתוח של ממש במשק הפלסטיני. נכון שרמת החיים, בעיקר בשנות ה-70, עלתה, אך הבסיס היצרני והתעסוקה המקומית פיגרו מאחור.

התיאוריה הכלכלית חלוקה בויכוח על יתרונות השילוב או ההפרדה בין שני משקים. יש חוקרים הטוענים כי חופש כלכלי תמיד עדיף ולכן גבולות כלכליים הם בהכרח מכשול להתפתחות הכלכלית. אך על רוב החוקרים מקובל כי, בתנאים מסוימים, יש לגבולות יתרונות רבים.

באוסלו הסכימו החותמים, ממשלת ישראל ואש"פ, כי מעתה לשניהם אחריות לפיתוח הכלכלי. ב-1994 נחתם בפריז פרוטוקול כלכלי המסדיר את היחסים לתקופת הביניים. למרות הויכוח שהתנהל כבר אז הוחלט, למעשה, להמשיך את מסגרת השילוב, פחות או יותר כפי שהתקיימה מאז 1967. כלומר, להמשיך בהסדר סחר המכונה "איחוד מכס", לפיו ישראל, השולטת בגבולות ה"חיצוניים", קובעת את משטר הסחר, כאשר לא מתקיים גבול סחר "פנימי" בין שני המשקים. המשמעות היא כי לפלסטינים אין עד היום אפשרות להחליט על מדיניות כלכלית בתחום זה, ולקבוע משטר סחר שונה מזה בו בחרה ישראל. למשל, לטפח ענף מסוים בתקופת בנייתו. גביית ההכנסות מיבוא, שהן חלק חשוב מהכנסות הסקטור הציבורי הפלסטיני, נעשית מאז 1994 על ידי ישראלים ומועברות לרשות הפלסטינית.

הרוצים בהמשך השילוב הכלכלי מיחסים לו תכונות חיוביות ביותר בחינת: "הרוצה בפיתוח ועלית רמת החיים - יתמוך בסילוק גבולות". הניסיון עליו הם נשענים הוא הניסיון של השוק האירופי. אך הם נוטים להתעלם מחוסר הפיתוח של המשק הפלסטיני ומקיום פערים עצומים ברמת החיים (יותר מ-1 ל-10 לטובת ישראל), שלא כמו באירופה. באזורינו, כאשר הסכסוך עדיין קיים, מתבקשות אסטרטגיות פיתוח שונות לשני המשקים, לפחות עד שרמות הפיתוח הכלכלי יתקרבו זו לזו.

חלק מהכלכלנים שהשתתפו בויכוח בעבר ועיצבו ביחד עם אחרים את ההסדר הנהוג היום מנסים לטעון כי גבולות כלכליים הם אבן רחיים על צווארו של משק השואף להתפתח. אך, ישראל לא חשבה כך בשנות ה-50 וה-60 כשעשתה את הקפיצה הכלכלית הגדולה קדימה מאחורי חומות מכס, השוק האירופי לא חשב כך בשנות השיקום שלאחר המלחמה וגם ארה"ב, קנדה ומקסיקו לא נחפזו לוותר על השליטה בגבולותיהם בכוננם את נפט"א. מדוע צריכים הפלסטינים להפקיד את בנית משקם בידי כוחות שמחוץ

* הכותב הינו פרופסור וראש המחלקה לכלכלה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

ביחד עם חבריו למחלקה, הפרופסורים ג'ימי וינבלט, ישראל לוסקי ואביה ספיבק חקר את התפתחות הכלכלה הפלסטינית מ-1967.

ספר ובו עיקר הממצאים יצא לאור בהוצאת Brill, הולנד:

“The Palestinian Economy: Between Imposed Integration and Voluntary Separation”

לשליטתם? האם לא סביר לחשוך במניעי אילו שמיפיים להמשיך את השילוב הכלכלי שהחל ב- 1967 ולא תרם לפיתוח כלכלי? האם יועצים אלה ראויים לקבוע מה טוב לצד השני? ואולי המטיפים לביטול גבולות רוצים להחליף את השליטה באמצעות כוח צבאי בשליטה דרך כוח כספי?

שתי כלכלות, ישראלית ופלסטינית, המקימות ביניהן קשרים הדוקים, גם אם מוכוונים ומבוקרים באמצעות גבולות, הן חלופה עדיפה. הותרת הפיתוח הכלכלי בידי כוחות אשר יפעלו במשק המשולב על פי האינטרסים שלהם, ללא שום בקרה, אינה מבטיחה טובות. בלי שיוסכם על גבולות כלכליים שדרכם תהיה תנועה מבוקרת של סחורות ועובדים, לא יהיו בידי שתי הממשלות כלים הנחוצים ליצירת מסלול פיתוח יציב לשני הצדדים.